

Opvallende stabiliteit en toch veel verandering in de sport

A person is running on a concrete bridge or walkway during sunset. The person is wearing dark shorts and running shoes. The background shows a long, straight concrete railing extending into the distance under a warm, orange sky.

RAPPORTAGE SPORT 2018

Stabiele cijfers, maar toch ook veel verandering in sportgedrag, sportaanbod en sportbeleid. Dat is het beeld dat naar voren komt in de zesde Rapportage Sport, die het Sociaal en Cultureel Planbureau in december 2018 publiceerde. Annet Tiessen-Raaphorst (Sociaal en Cultureel Planbureau) en Hugo van der Poel (Mulier Instituut) reflecteren op de opvallendste bevindingen.

Tekst: **Ijdo Groot**

De Rapportage Sport 2018 bestaat grofweg uit drie delen, in de rapportage 'perspectieven' genoemd. In het eerste deel van de rapportage worden lijnen uit het verleden doorgetrokken naar de periode 2014-2018. Dit perspectief biedt de laatste aanvullingen op langlopende statistieken, kernindicatoren en aanpakken, waarmee een groot aantal langetermijnontwikkelingen in de sport zichtbaar wordt gemaakt.

Het tweede deel gaat in op de betekenis van sport voor de maatschappij. In de rapportage uit 2014 werd al aandacht gegeven aan de ruimtelijke en economische impact van sport; nieuw in de rapportage van 2018 is het onderzoek naar de sociale impact en de internationale samenwerking op het gebied van sport.

Het derde deel biedt inzicht in het actuele (landelijke) beleidskader, met name in het

nieuwe Sportakkoord dat vorig jaar tot stand is gekomen.

Opvallend

Bij de langetermijnontwikkelingen ziet Annet Tiessen-Raaphorst een opvallende stabiliteit. "De cijfers in de nieuwste rapportage laten overwegend weinig verandering zien ten opzichte van de vorige uit 2014", constateert de onderzoekster. "Op het gebied

van zowel de wekelijkse sportdeelname, het clublidmaatschap, de stand op de internationale medaillespiegel als het vrijwilligerswerk in de sport. Toch zien we ook dat de laatste jaren veel veranderd is in sportgedrag, sportaanbod en sportbeleid. Zo zijn er duidelijke aanwijzingen dat de motorische vaardigheidsontwikkeling van kinderen minder goed verloopt dan enkele decennia geleden. In de buitenschoolse tijd wordt minder bewogen en scholen maken niet meer tijd vrij voor bewegingsonderwijs, terwijl je gezien de problematiek en politieke aandacht groei zou verwachten. Opvallend in de rapportage vind ik de constatering dat juist de kinderen die niet voldoende bewegen afhankelijk zijn van dit bewegingsonderwijs. Het bewegingsonderwijs bereikt vrijwel alle kinderen, in tegenstelling tot de activiteiten van andere aanbieders. Daaraan nemen niet alle kinderen in gelijke mate deel. De in de rapportage beschreven settings laten duidelijke verschillen zien in deelname tussen groepen kinderen en daarmee in het kunnen opdoen van beweegvaardigheid. Vooral kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status en meisjes met een migratieachtergrond worden door het buitenschoolse sportaanbod slechts beperkt bereikt.”

Hugo van der Poel, directeur Mulier Instituut

Een tweede ontwikkeling die, net als de beweegvaardigheid van kinderen, extra aandacht behoeft van gemeenten en sportaanbieders zijn de veranderende behoeften en voorkeuren van sportdeelnemers. Hugo van der Poel, directeur van het Mulier Instituut, schrijft hierover in de rapportage: “De bevolkingssamenstelling verandert als gevolg van migratie en vergrijzing. Hierdoor veranderen ook de wensen en de voorkeuren voor sportbeoefening. De sportwereld zal zich moeten buigen over de mogelijkheden deze, deels nieuwe, groepen in beweging te krijgen en te houden. Daarnaast zullen sportaanbieders en gemeenten moeten inspelen op de groeiende belangstelling voor sporten in de openbare ruimte en voor nieuwe vormen van sport zoals calisthenics, slacklinen, bootcamp en esports. Deze veranderende belangstelling heeft te maken met de behoefte van een steeds groter wordende groep mensen die zich niet meer aangetrokken voelt tot sporten op vastgestelde tijden bij een vereniging. Het ongeorganiseerd sporten en bewegen neemt daarom toe. Omdat de openbare ruimte zich hier goed voor leent, neemt de behoefte aan een passende inrichting van die openbare ruimte eveneens toe.”

Maatschappelijke waarde

Het tweede deel – naast de langlopende statistieken – dat sinds 2014 aandacht krijgt in de Rapportage Sport is de betekenis van sport voor de maatschappij. Uitgangspunt hierbij is een initiatief van voormalig minister Schippers dat inzet op ‘sport en bewegen voor maatschappelijke impact’. Die impact kan betrekking hebben op het gebied van menselijk kapitaal (educatie, gezondheid, burgerschap, sociale leefbaarheid), economie, de fysieke leefomgeving en internationale samenwerking. “Het meten van de impact is niet eenvoudig, en de resultaten zijn lastig te vangen in getallen en grafieken”, vertelt Van der Poel. “De maatschappelijke waarde van sport laat zich, behalve op het vlak van gezondheid en bewegen, niet gemakkelijk wetenschappe-

Annet Tiessen-Raaphorst, wetenschappelijk medewerker Sociaal en Cultureel Planbureau

lijk bewijzen. Zoals de gevolgen voor sociale cohesie. Sport en bewegen biedt een positief sociaal klimaat dat het mogelijk maakt sociale vaardigheden te ontwikkelen, om vrienden te maken en daarmee het sociale netwerk uit te breiden. Fysieke activiteiten

“Juist de kinderen die niet voldoende bewegen zijn afhankelijk van bewegingsonderwijs”

kunnen zo bijdragen aan het tegengaan van eenzaamheid en maatschappelijke uitsluiting. De sociale meerwaarde van sport en bewegen lijkt daarmee voor de hand te liggen. Er wordt echter al langere tijd gediscussieerd over de vraag of sport mensen daadwerkelijk dichter bij elkaar brengt en in hoeverre deze verbondenheid ook buiten de club blijft bestaan. De wetenschappelijke literatuur is dan ook niet eensgezind over het causale verband tussen sportdeelname en sociale ontwikkeling. Bovendien kan gemeenschapszin en saamhorigheid

ook negatief worden uitgelegd. Bijvoorbeeld als het saamhorigheidsgevoel binnen een club leidt tot uitsluiting en zelfs geweld in de ‘strijd’ tussen verenigingen onderling.”

Sportakkoord

Op 29 juni 2018 heeft minister Bruno Bruins samen met vertegenwoordigers van de sport, gemeenten en andere organisaties het eerste Nationaal Sportakkoord getekend: ‘Sport verenigt Nederland’. Het Sportakkoord wordt als derde perspectief in de Rapportage Sport 2018 gebruikt om de ontwikkelingen in de sportsector te bekijken.

Met het Sportakkoord biedt het Rijk, in samenspraak met NOC*NSF en de VSG, een inhoudelijke ruggensteun voor gemeentelijk sportbeleid. Het Sportakkoord stimuleert gemeenten met lokale sportaanbieders in gesprek te gaan over de lokale vragen en mogelijkheden en tot een lokale invulling van het Sportakkoord te komen. Daarbij komen thema’s aan bod als inclusief sporten, een duurzame infrastructuur, vitale aanbieders en veilige sportcultuur, levenslang bewegen en topsport.

Hoewel het Sportakkoord werd getekend toen de rapportage in concept al gereed was, is toch het inzicht in de stand van zaken met betrekking tot inclusief sporten en bewegen, de voorwaarden daarvoor en

de ‘instrumentele’ waarde ervan in de rapportage verwerkt. Van der Poel: “Uiteraard hebben we niet kunnen reageren op basis van cijfers, omdat van de gevolgen van het Sportakkoord nog niets bekend is. Toch kunnen we nu al stellen dat er iets bijzonders in zit. Het Sportakkoord geeft een nieuwe draai aan het sportbeleid. Dat het kabinet met vele betrokkenen een dergelijk akkoord heeft gesloten, is opvallend, alsook dat diverse partijen hun handtekening hebben gezet onder deelakkoorden. Opvallend is tevens de verschuiving van de focus. Was er voorheen veel aandacht voor de maatschappelijke waarde van sport, nu is de nadruk komen te liggen op het lokale sportbeleid en de voorwaarden voor sportbeoefening, zoals accommodaties, de organisatorische kracht van sportaanbieders en het bieden van veilig en plezierig sportaanbod.”

Onderbouwing

Daarnaast constateert Van der Poel dat in het Sportakkoord een aantal actuele thema’s niet wordt geadresseerd. Zo wordt niets gezegd over de mogelijkheden in te spelen op de vergrijzing van de bevolking. Tevens mist voornamelijk een onderbouwing

van de verwachte effecten van sport. “Er worden aannames gedaan, onder meer met betrekking tot de maatschappelijke waarde van sport, die niet wetenschappelijk zijn onderzocht en aangetoond. Het zou mijns inziens een goed idee zijn te proberen om maatregelen en interventies door te rekenen: Wat kost het om bijvoorbeeld een bepaald programma of beleid te initiëren en wat is concreet het effect van dat

“Wellicht zijn nieuwe statistieken nodig die zijn gericht op lokaal sportbeleid”

programma of beleid? Hiervoor ontbreekt in Nederland echter de wetenschappelijke kennis, bijvoorbeeld bij een faculteit Sportwetenschappen, die onderzoek naar onder meer de zogenaamde dosis-effectrelatie zou kunnen doen. Ik zie dan ook voornamelijk geen mogelijkheden dergelijk onderzoek

Coproductie

Net als de vorige edities is de Rapportage Sport 2018 een coproductie van diverse instituten, namelijk het Sociaal en Cultureel Planbureau, het Mulier Instituut, het Centraal Bureau voor de Statistiek, de Universiteit Utrecht, de Hanzehogeschool, de Vrije Universiteit Brussel en de Waseda University Tokyo. Het geheel stond onder redactie van het Mulier Instituut, in nauwe samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau.

in toekomstige rapportages te verwerken. Wel zouden we in de toekomst meer kunnen inzoomen op de mechanismen van gemeentelijke initiatieven en interventies. En wellicht zijn nieuwe statistieken nodig die zijn gericht op lokaal sportbeleid. Bijvoorbeeld: Hoeveel scholen zijn er in een gemeente die verbonden zijn met de sportsector? Of: Welke interventies zijn er voor ouderen? Ook zullen we kijken of we in dit kader meer moeten aansluiten bij de insteek van het Sportakkoord.”

Toekomst

Hiermee neemt Van der Poel een voor-schot op de nog te voeren discussie over de vorm die toekomstige Rapportages Sport kunnen of moeten krijgen. “Een vraag die hierbij aan bod zal komen is welke functie de Rapportage Sport kan hebben nu op de website www.sportenbewegenincijfers.nl actuele statistieken worden gepubliceerd. Misschien is een uitbreiding van het thematische deel van een rapportage wel geschikt om uit te brengen. Daarbij zouden we niet alleen de cijfers kunnen presenteren, maar vooral ook kunnen reflecteren op die cijfers.

En iets kunnen zeggen over de toekomst van langetermijnontwikkelingen.” Over de toekomst hebben SCP en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in 2017 de Sport Toekomstverkenning geschreven. In dit rapport wordt een aantal verwachte ontwikkelingen met betrekking tot de kernindicatoren, zoals die ook in de Rapportage Sport worden genoemd, geschetst.

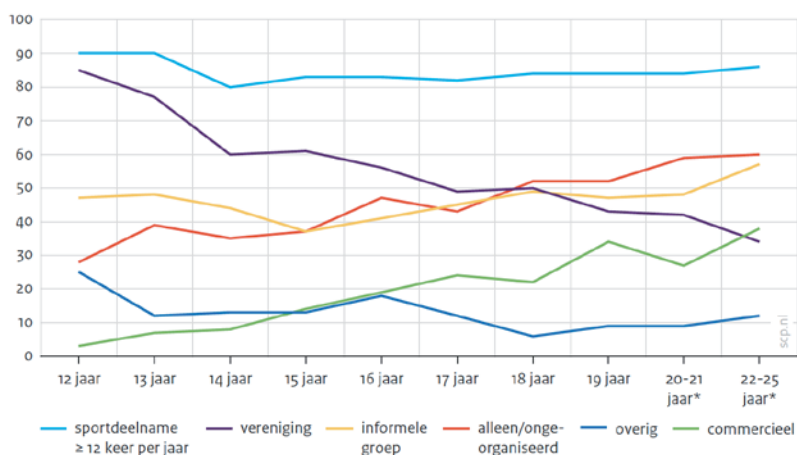
“We kunnen nu al stellen dat er iets bijzonders in het Sportakkoord zit”

Vooralsnog worden geen nieuwe toekomstverkenningen gemaakt. Wel wordt gekeken naar een regionale of lokale vertaling. In Drenthe is onlangs een regionale pilot gestart die draait om een inventarisatie van de lokale stand van zaken op het gebied van

Het Sociaal en Cultureel Planbureau publiceerde in december 2018 de zesde Rapportage Sport. Onder redactie van dit bureau en het Mulier Instituut zijn in dit overkoepelende naslagwerk de belangrijkste ontwikkelingen in de sportsector op een rij gezet en in een breder (maatschappelijk) kader geplaatst, met de nadruk op de periode 2014-2018. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de maatschappelijke waarde van sport, het themaonderwerp in deze editie. De nieuwste Rapportage Sport is de zesde editie in de reeks van rapportages over de sport die het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft uitgebracht, samen met het Mulier Instituut en met ondersteuning van het Ministerie van VWS. De eerste editie verscheen in 2003; daarna verscheen een rapportage in 2006, 2008, 2010 en 2014. In elke rapportage worden de in Nederland aanwezige sportstatistieken gebundeld en beschreven. Uit deze statistieken kan worden afgeleid in welke richting de sport zich ontwikkelt.

Figuur 6.4

Sportdeelname en type verband waarin gesport wordt naar leeftijd, schoolgaande en studerende jongeren 12-25 jaar (in procenten)

* Deze levensjaren zijn samengevoegd vanwege een te laag aantal waarnemingen per levensjaar.

Bron: SCP/CBS (VTO'12-'16)

sport en de te verwachten ontwikkelingen tot 2040. Vervolgens zal worden bekeken hoe met het lokale sportbeleid op deze ontwikkelingen kan worden ingespeeld. ⏪

Meer info:

De Rapportage Sport 2018 is te downloaden via www.scp.nl.